

11

Ärlighet varar längst? Viktiga egenskaper hos rikspolitiker enligt medborgare och riksdagsledamöter

FELIX CASSEL OCH PATRIK ÖHBERG

I det här kapitlet studerar vi önskvärda attribut hos våra politiker. Vilka egenskaper anser medborgarna är viktiga hos riksdagspolitiker och hur väl stämmer de överens med vad riksdagsledamöterna själva bedömer som centrala? Resultaten visar att medborgarna ställer högre krav än riksdagsledamöterna på rikspolitiker. Enligt medborgarna bör politiker framför allt vara ärliga och kunniga. Men de fäster också hänseende vid egenskaper som att vara intelligent, stark och erfaren. Riksdagsledamöterna är mer modesta. För dem räcker det med att vara ärlig och kunnig. Vi studerar även betydelsen av kön för hur olika egenskaper hos politiker värderas. Det finns ett genomgående mönster både bland medborgare och politiker att kvinnor förväntar sig mer av en riksdagsledamot än vad män gör.

Han kom, han såg, han besegrades. När Boris Johnson tillträdde som Storbritanniens premiärminister 24 juli 2019 hade han till slut nått den position som han aldrig hade gjort någon hemlighet av att eftertrakta allra mest. Som borgmästare i London, tyngsta språkrör för "Leave"-kampanjen i folkomröstningen om det brittiska EU-medlemskapet och utrikesminister i Theresa Mays kabinett framstod det påfallande ofta som att Johnsons enda ambition var att få flytta in i 10 Downing Street. Ett känt exempel är när Johnson våren 2016, kort före det att han skulle bestämma sig huruvida han skulle kampanja för "Ja" eller "Nej"-sidan i folkomröstningen om "Brexit", skrev två olika kolumner till den brittiska tidningen The Daily Telegraph: en kolumn där han förordade att Storbritannien skulle stanna i EU och en kolumn där han förordade ett EU-utträde (Shipman, 2016). När historien kom fram lät Johnson göra känt att hans beslut att stötta ett utträde till syvende och sist bedömdes vara det mest gynnsamma för möjligheten att efterträda David Cameron som premiärminister (Huffington Post, 2016).

Man kan hävda att Johnsons politiska framgångar, bland annat storsegern i parlamentsvalet 2019 och det faktum att han levererade sitt viktigaste vallöfte om att ro det brittiska EU-utträdet i hamn, kom till stånd trots att Johnson uppvisade

karaktärsdrag som rimmar illa med vad medborgarna normalt förväntar sig av sina politiska företrädare. Vittnesmålen om Johnsons principlöshet, okunnighet, notoriska lögnar och bristande ledarskapsförmåga var många (The Guardian, 2019). När det brittiska folket fick lämna sitt omdöme om Johnson uppfattades han däremot som sympatisk, stark, karismatisk, intelligent och som en annorlunda typ av politiker (Yougov, 2019). En viktig faktor, enligt vissa, bakom Johnsons förmåga att utnyttja sin personlighet som politiskt vapen var hans Janus-liknande förmåga att framstå som seriös och intellektuell i vissa sammanhang och en karikatyr av sig själv i andra. Där den första personlighetstypen väckte respekt och popularitet i den konservativa eliten gjorde den andra att Johnson framstod som sympatisk, rolig och autentisk, inte minst bland väljare som aldrig tidigare ens övervägt att rösta på Tories (Taylor, 2022).

Fallet från den politiska toppen blev sedermera hårt för Johnson, men han är inte den enda politiker som ansetts ha brutit ny mark hos väljargrupper med hjälp av sin personlighet. Ett svenskt samtida exempel är Liberalernas partiledare Johan Pehrson, som snabbt efter sitt plötsliga tillträde på partiledarposten i april 2022 etablerade partiet på säker mark ovanför fyra-procentspärren och som i riksdagsvalet i september samma år klarade riksdagsspärren med god marginal. I Liberalernas valanalys (Liberalerna, 2022:31) pekades Pehrson ut som en central faktor bakom partiets överlevnad i riksdagen. Om Pehrson anges i valanalysen att "Hans energi och personlighet skapade entusiasm i partiorganisationen (...) Dessutom skapades en positiv berättelse om partiet när Johan Pehrsons humor och folklighet fick uppmärksamhet i media, via såväl kampanjer som genom "killen vid grillen"-uppslag".

Pehrsons och Johnsons snabba framgångar ger upphov till en rad frågor om personer och politik. Är det viktigare för partierna att deras ledare uppvisar vissa personliga karaktärsdrag än sakpolitiska övertygelser? I vilken utsträckning påverkar partiernas önskemål om vissa egenskaper jakten på nya partiledare? Liknande frågor kan ställas utifrån väljarperspektivet. Hur viktiga är en partiledares egenskaper för väljares val av parti, och vilka egenskaper hos en politiker framhålls som viktigast bland väljare, men också bland politikerna själva? Ämnet slutar aldrig vara relevant. Redan på 1500-talet observerade Niccolo Machiavelli att människan bedöms i större utsträckning utifrån hur hon framstår än vad hon faktiskt åstadkommer. En politikers eftermäle kan alltså i många fall styras av medborgarnas uppfattningar om densamma snarare än vad politikern faktiskt lyckades uträtta under sin tjänstgöringstid.

Vilka egenskaper efterfrågas hos politiker?

Betydelsen av politikers egenskaper för väljares uppfattningar om våra valda representanter har gett upphov till en rik forskningsdiskussion. En brett förekommande distinktion i litteraturen är den mellan politiskt relevanta egenskaper och personlighetsmässiga egenskaper (Ohr & Oscarsson, 2013). Politiskt relevanta egenskaper omfattar attribut som relaterar till politikerns prestation i det politiska arbetet, så som kunnskap, ärlighet, intelligens och ledarskapsförmåga. Personlighetsmässiga egenskaper, å andra sidan, relaterar främst till yttre attribut så som kön eller ålderskategori. Till personlighetsmässiga egenskaper knyts ofta även sådana egenskaper som enklast kan samlas under paraplybegreppet karisma (Miller, 1986). Att gå genom rutan, ha humor, vara inspirerande och en skicklig debattör utgör exempel på egenskaper som faller under denna kategori, men också förmågan att utstråla värme och ödmjukhet (Seijts m.fl., 2015). Att kunna framstå som "normal", ungefär som folk är mest, har i en växande forskningslitteratur visat sig bli allt viktigare för väljares uppfattningar om politiker och partival (Garzia, 2011). Samtidigt har inte betydelsen av egenskaper som kunnskap, ärlighet och integritet minskat bland medborgarna. Snarare tvärtom. Den samtida politikern förväntas uppvisa en bred palett med egenskaper som utstrålar såväl kompetens som autenticitet (Valgarðsson et al, 2021).

Statsvetenskaplig forskning har framför allt lyft fram att olika typer av kompetensbaserade egenskaper har starkast förklaringskraft på väljares bedömning av politiker. Huruvida politikern anses kompetent för sitt uppdrag eller bedöms ha utfört detsamma på ett kompetent sätt anses utgöra det mest framträdande måttet när väljare utvärderar politiker (Kinder, 1986). Detta har också bekräftats i flera empiriska observationsstudier av framför allt amerikanska väljardata. Även i experimentella studier har det kunnat beläggas att väljare i högre utsträckning föredrar en politiker som uppfattas som kompetent men känslökall framför en politiker som uppfattas som varm men inkompetent (Funk, 1997).

Invändningar mot de statsvetenskapliga forskningsrönen saknas inte. Många av studierna går decennier tillbaka och opererar i mångt och mycket i en amerikansk kontext (Laustsen & Bor, 2017). Konkurrerande teorier från socialpsykologin lyfter fram att egenskaper som utstrålar värme är av större betydelse för hur människor bildar uppfattningar om andra. Enligt teorin bildar människor initialt uppfattningar om andra baserat på deras intentioner snarare än på om de har förmåga att fullfölja intentionerna i fråga (Fiske m.fl., 2007). Enligt denna ansats styrs uppfattningar om politiker primärt av huruvida personen utstrålar värme snarare än kompetens, och att dessa egenskaper är av större betydelse för väljares utvärdering av politiker än kompetensrelaterade egenskaper. Nyare forskningsresultat från såväl experimentella studier som amerikansk väljardata visar att värmerelaterade egenskaper bedöms som klart viktigare av väljare vid kandidatutvärdering och

partival jämfört med egenskaper som signalerar kompetens, ledarskap och integritet (Laustsen & Bor, 2017).

Relativt få studier har emellertid undersökt egenskaper som medborgarna och politikerna själva, anser vara viktiga för de folkvalda att besitta. Valgarðsson m.fl., (2021) studerade uppfattningar hos brittiska medborgare och politiker och fann att grupperna i stort värdesatte liknande egenskaper. Ärlighet, trovärdighet och en förmåga att vara som vanliga människor kom högst upp när såväl medborgare som politiker rankade viktiga politikeregenskaper. Att vara intelligent och ha goda ledaregenskaper ansågs inte lika viktigt, medan yttre egenskaper, så som att vara presentabel och klä sig snyggt, ansågs vara minst viktiga. Skillnader mellan medborgare och politiker saknades emellertid inte. Med hjälp av faktoranalyser utkrystalliserades att medborgare i högre utsträckning än politiker värdesatte egenskaper som på olika sätt relaterade till *autenticitet*, så som att framstå som folk är mest och kunna knyta an till vanligt folk. Politiker å andra sidan värdesatte i högre utsträckning än medborgarna faktorer som handlar om vad forskarna kallade *integritet*, så som att vara ärlig, trovärdig och principfast. Det mycket låga antalet politiker som deltog i undersökningen (n=47) gör dock att dessa resultat bör tolkas med försiktighet, i likhet med många andra elitstudier som brottas med små urval och låga svarsfrekvenser (Walgrave & Joly, 2018).

Betydelsen av politikeregenskaper går att knyta an till en större förändring av politiken i västerländska demokratier som kännetecknas av en tilltagande personalisering. Denna process antas ha inneburit en förändrad syn på och betydelse av partiledaren i det moderna politiska landskapet. Exempel saknas inte. Partiledarna tenderar att få allt större medialt utrymme än partiet man representerar (Garzia, 2011). Skiftet från en particentrerad till en personcentrerad politik har accentuerats av förändringar i det mediala och politiska landskapet. I linje med denna utveckling har forskningslitteraturen bland annat intresserat sig för huruvida uppfattningar om partiledarna påverkar partival (Laustsen & Bor, 2017; Ohr & Oscarsson, 2013). Väljarnas förändrade mediekonsumtion och sociala mediers växande betydelse har förändrat partiernas kommunikationsstrategier och medfört att fokus i allt högre grad hamnat på partiledares egenskaper (Esser & Strömbeck, 2014). Vid sidan av medierelaterade förändringar har de känslomässiga banden mellan väljare och partier successivt försvagats. När en tidigare starkt strukturerande kraft som partiidentifikation försvagas ökar betydelsen av kortsiktiga faktorer för partival (Barisione, 2009). Det empiriska stödet för att partiledare har en signifikant betydelse för partival anses av vissa emellertid alltjämt vara svagt, även om en viss generell ökning de senaste årtiondena kan skönjas (Barisione, 2009; Garzia, 2022). Valforskningen har emellertid upprepade gånger visat att betydelsen av partiledaren är begränsad och att väljarnas kännedom om riksdagspolitikerna har sjunkit (Oscarsson m fl 2022).

I den nationella SOM-undersökningen 2000 undersöktes senast det svenska folkets inställning till viktiga egenskaper hos rikspolitiker. Resultaten då visade att ärlighet och kunnighet var de i särklass viktigaste egenskaperna i väljarnas ögon. Det ansågs också mycket viktigt att vara som vanliga människor, att vara inspirerande och att vara en stark ledare. Vad som däremot uppfattades som betydelselöst var att vara ung, göra sig bra i TV och att vara kvinna. Mycket vatten har emellertid flutit under broarna sedan millennieskiftet. Givet utvecklingen som beskrivits ovan är det måhända mindre överraskande att frågan om politikers egenskaper kommit att få en allt större tyngd i den mediala och politiska debatten. Men vi saknar tydliga svar från tidigare forskning om hur medborgarnas syn på politiker-egenskaper skiljer sig från politikerna själva. I detta kapitel drar vi vårt strå till stacken genom att jämföra medborgares och politikers uppfattningar om vilka egenskaper som är särskilt viktiga för en rikspolitiker.

Egenskaper som är viktiga för rikspolitiker

För att utröna medborgarnas och politikernas uppfattningar om viktiga politiker-egenskaper använder vi data från två frågeundersökningar genomförda efter riksdagsvalet 2022: den nationella SOM-undersökningen 2022 och Riksdagsundersökningen 2022. Den nationella SOM-undersökningen har genomförts årligen sedan 1986 på ett obundet slumpmässigt urval av den svenska befolkningen. Nettosvarsfrekvensen i 2022 års undersökning var 49 procent (Bergquist, Falk och Weissenbilder, 2023). Riksdagsundersökningen har genomförts i samband med riksdagsval sedan 1969 (men med större regelbundet sedan 1985; se Axelsson i denna volym).

I SOM-undersökningen och Riksdagsundersökningen 2022 ställdes en likalydande fråga som handlade om vilka egenskaper som respondenten anser vara viktiga för en rikspolitiker. Frågan löd: "Vilka egenskaper tycker du är särskilt viktiga för en rikspolitiker?" De olika egenskaperna respondenterna hade att välja bland var tretton till antalet: "Att vara ung", "Att ha förmåga att fatta snabba beslut", "Att vara en skicklig debattör", "Att göra sig bra i TV", "Att vara kunnig i politiska frågor", "Att vara som vanliga människor", "Att vara erfaren", "Att vara kvinna", "Att ha humor", "Att vara inspirerande", "Att vara ärlig", "Att vara en stark ledare" och "Att vara intelligent". Svarsskalan i undersökningarna gick löd "Mycket viktig egenskap", "Ganska viktig egenskap", "Varken viktig eller oviktig egenskap", "Ganska oviktig egenskap" och "Mycket oviktig egenskap".

Resultaten i tabell 1 säger oss att medborgarna och riksdagspolitikerna håller ärlighet och kunnighet som de klart viktigaste egenskaperna hos en rikspolitiker. Drygt 80 procent av medborgarna framhåller ärlighet som ett viktigt karaktärsdrag och 77 procent av riksdagsledamöterna är av samma åsikt. Tätt där bakom finner vi för medborgarnas del vikten av att vara kunnig (78 procent). Politikerna

gör samma rangordning, men anser att det vara en tydligt mindre viktig egenskap än vad som är fallet hos medborgarna (64 procent). Efter ärlig och kunnig går bedömningarna isär. Dubbelt så många medborgare (57 procent) anser att intelligens är en viktig egenskap i jämförelse med politikerna (28 procent). Det kan tolkas som att ledamöterna inte tycker att intelligens är så viktigt i rollen som politiker, men det kan också vara så att det inte anses vara så klädsamt att påtala vikten av att vara begåvad i rollen som riksdagsledamot. Det kan dock sägas att det finns ett parti som skiljer ut sig: Bland företrädare för Liberalerna – ibland benämnt som ”docentpartiet” – framhåller 62 procent intelligens som en mycket viktig egenskap för politiker. Detta står i bjärt kontrast till de andra partierna och tydligast i relation till Centerpartiet, där endast 17 procent tycker att intelligens är en mycket viktig egenskap (motsvarande mönster finns dock inte bland medborgarna). En egenskap som centerpartister däremot anser viktigare i jämförelse med ledamöter från andra partier är förmågan att fatta beslut. En tredjedel av centerpartisterna (33 procent) framhåller förmågan att ta snabba beslut som en viktig egenskap. Eventuellt kan kombinationen av att inte behöva vara intelligent, men däremot ha en förmåga att fatta snabba beslut ses som olycksbådande. I övrigt kan nämnas att det gamla maktpartiet, Socialdemokraterna, inte alls anser förmågan att ta snabba beslut som en överordnad egenskap (endast fem procent bedömer denna egenskap som mycket viktig).

Om vi tar antalet egenskaper där andelen som angett ”mycket viktig egenskap” överstiger 50 procent som riktlinje för centrala egenskaper kan vi konstatera att medborgarna ställer högre krav på våra lagstiftare än vad lagstiftarna själva gör. Enligt riksdagsledamöterna kommer man långt på att vara ärlig och kunnig. Klart mindre viktigt är att ”vara som vanliga människor” (36 procent). Medborgarna delar den uppfattningen och 37 procent anser att ”vanlighet” är en mycket viktig egenskap. Givet den pågående diskussionen om att politiken blir alltmer personfixerad kan vi konstatera att medborgare och politiker bedömer egenskaper som inspirerande, skicklig debattör, rolig och bra i TV som relativt oviktiga. Om vi vidare studerar betydelsen av olika identiteter så finns det i frågebatteriet två sådana egenskaper, ung och kvinna. Men varken ålder eller kön är särskilt viktiga för varken medborgare eller politiker.

Tabell 1 Medborgare och riksdagsledamöter bedömer vilka egenskaper som är mycket viktiga för en rikspolitiker (procent)

Att vara:	Medborgare	Riksdagsledamöter	Skillnad
Ärlig	81	77	4
Kunnig	78	64	14***
Intelligent	57	28	29***
Stark ledare	54	16	38***
Erfaren	46	25	21***
Som vanliga människor	37	36	1
Inspirerande	30	26	4
Skicklig debattör	24	17	4
Beslutsför	18	11	7*
Humor	9	9	0
Bra i TV	7	6	1
Kvinna	6	5	1
Ung	1	1	0

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022 och riksdagsundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan lyder 'Vilka egenskaper tycker du är särskilt viktiga för en rikspolitiker?'. 'Att vara ung'. 'Att ha förmåga att fatta snabba beslut'. 'Att vara en skicklig debattör'. 'Att göra sig bra i TV'. 'Att vara kunnig i politiska sakfrågor'. 'Att vara som vanliga människor'. 'Att vara erfaren'. 'Att vara kvinna'. 'Att ha humor'. 'Att vara inspirerande'. 'Att vara ärlig'. 'Att vara en stark ledare'. 'Att vara intelligent'. Svarsalternativen är 'Mycket viktig', 'Ganska viktig', 'Varken viktig eller oviktig', 'Ganska oviktig' samt 'Mycket oviktig'. Det som redovisas i tabellen är det andelen som anser egenskapen vara 'Mycket viktig'. Procentbasen utgörs av de som besvarade frågan. Egenskaperna i tabellen är rangordnade efter hur viktiga de är enligt medborgarna. *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05

Vem som helst blir inte politiker. Det finns vissa mönster. Framträdande politiker i Sverige har exempelvis är mer utbildade, är intelligentare och har bättre ledaregenskaper än "medelsvensson" (Dal Bó m fl., 2017). Man skulle utifrån det säga att medborgarnas bedömning av vilka krav man kan ställa på en riksdagsledamot ligger närmare verkligheten än det som ledamöterna framhåller. Ett annat mönster om vilka som blir politiker är att de oftare är män. Det finns mycket forskning som studerat villkoren för kvinnor i politiken. Vi vet att en bidragande orsak till att det finns färre kvinnliga politiker i USA har att göra med att kvinnor i lägre utsträckning anser sig vara tillräckligt kompetenta. När forskare har jämfört vad kandidaterna kräver av sig själva för att anse sig vara en potentiell kandidat för ett politiskt uppdrag, så ställer kvinnor högre krav på sig själva (Lawless & Fox, 2010). Denna "inre" tröskeln hos kvinnor är alltså högre än vad den är för män. Det kan finnas många orsaker till att det finns sådana mönster – allt från strukturer

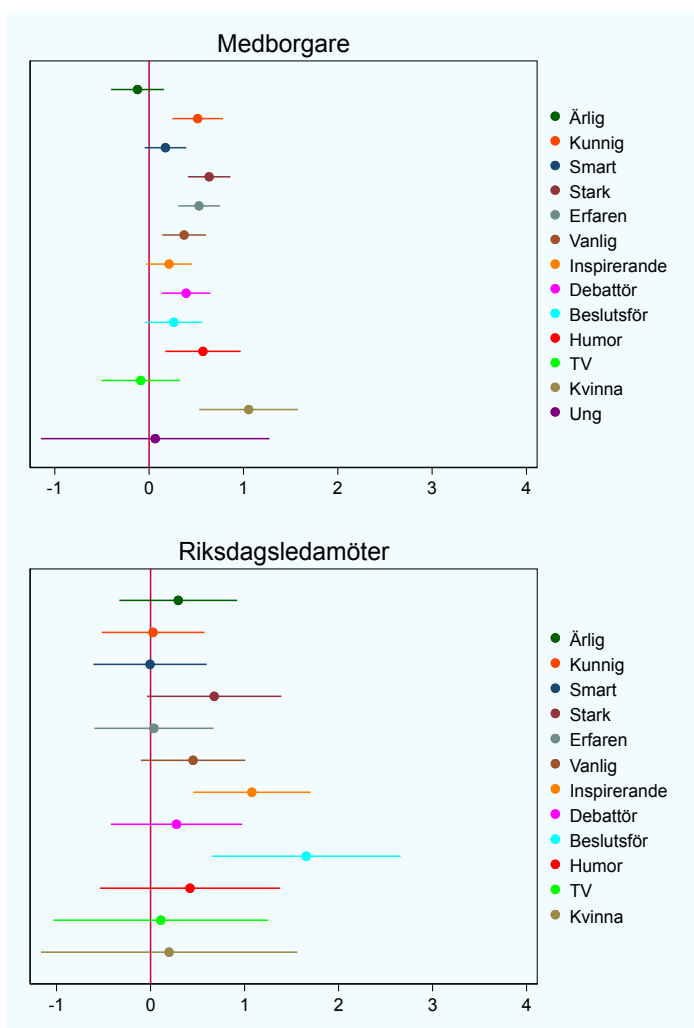
där omgivningen förväntar sig mer av kvinnor till biologiska som att män generellt är mer benägna att ta risker (Hooven, 2021).

Vi har i det närmaste ett jämställt parlament och många kvinnor på framträdande platser i svensk politik, vilket skulle kunna tala för att kvinnor och män är likvärdiga i sina bedömningar.

I figur 1 till vänster kan dock vi se ett könsrelaterat mönster bland medborgarna. Resultaten i figuren ska förstås som att positiva värden, till höger om nollstrecket indikerar att kvinnor anser att en egenskap är viktigare än vad män gör. Om män tycker något är viktigare än kvinnor så syns skillnaderna till vänster om nollstrecket. Generellt anser kvinnliga medborgare att det krävs mer av en rikspolitiker än vad män gör. Kvinnor värderar egenskaper som kunnighet, styrka, erfarenhet, vardaglighet, debattskicklighet, humor och att vara kvinna högre. Inspirerande och beslutsam är signifikant på 0.1-nivån. Det verkar som att kvinnor har högre ”inre” trösklar än vad män har och att kravspecifikationen är mer omfattande hos kvinnor.

Bland riksdagsledamöterna finner vi delvis samma mönster. Man måste dock beakta att vi har att göra med ett mindre underlag, vilket gör att konfidensintervallen blir större. Kvinnliga ledamöter värderar fler egenskaper som viktiga jämfört med manliga ledamöter. I varje fall i tre av fallen: inspirerande, beslutsför samt stark (signifikant på 0.1-nivån). Studeras skillnader för sig utan kontroller är skillnaden mellan manliga och kvinnliga ledamöter påtaglig. Att vara inspirerande anser 37 procent av kvinnorna som en mycket viktig egenskap, vilket är betydligt mer än de instämmande männen som är 16 procent. Vikten av att vara beslutsför är något 18 procent av kvinnorna skriver under på, men bara fem procent av männen. En stark ledare värdesätter 22 procent av kvinnorna, medan endast 12 procent av männen är av samma åsikt

Figur 1 Könsskillnader mellan medborgare och riksdagsledamöters bedömningar av vilka egenskaper som är mycket viktiga (marginaleffekter)

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022 och riksdagsundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan lyder 'Vilka egenskaper tycker du är särskilt viktiga för en rikspolitiker?'. 'Att vara ung'. 'Att ha förmåga att fatta snabba beslut'. 'Att vara en skicklig debattör'. 'Att göra sig bra i TV'. 'Att vara kunnig i politiska sakfrågor'. 'Att vara som vanliga människor'. 'Att vara erfaren'. 'Att vara kvinna'. 'Att ha humor'. 'Att vara inspirerande'. 'Att vara ärlig'. 'Att vara en stark ledare'. 'Att vara intelligent'. Svartalternativen är 'Mycket viktig', 'Ganska viktig', 'Varken viktig eller oviktig', 'Ganska oviktig' samt 'Mycket oviktig'. I regressionsanalysen är den beroende variabeln tvådelad: mycket viktigt jämfört med de andra alternativen. Resultaten i modellen för medborgarna är under kontroll för utbildning, ålder, partisympati och kön. För riksdagsledamöterna kontrolleras för ålder, senioritet i riksdagen, partitillhörighet och kön. Att vara ung togs bort ur modellen. Det var för få ledamöter som tyckte att den egenskapen var viktig för att kunna göra beräkningar på den.

Politik är inget för amatörer

Den antike filosofen Aristoteles framhöll omdöme som den främsta egenskapen hos en duglig politiker. Detta rimmar relativt väl med medborgarnas önskelista för en rikspolitiker. En politiker ska vara ärlig, kunnig, intelligent, stark, erfaren, samt ha goda förutsättningar att agera omdömesgillt. Medborgarnas förväntningar på rikspolitiker är också i linje med det faktum att den representativa demokratin har elitistiska drag. Partierna förväntas sälla fram dugliga kandidater som ska kunna göra svåra överväganden i pressade lägen till gagn för landet och deras väljare (Manin, 1997). Svenskarna har över åren också blivit mer elitistiska. För 20 år sedan värderades humor och vanlighet högre (Cassel & Öhberg, 2023). Riksdagsledamöternas uppfattningar matchar varken medborgarnas önskelista eller hur det ser ut i verkligheten. De som sitter i riksdagen är exempelvis bättre utbildade och mer intelligenta än folk i gemen (Dal Bó m.fl., 2017). Det är emellertid lätt att förstå varför riksdagspolitikerna själva inte envisas med att torgföra hur de valts ut av sina partier tack vare framstående talanger. Vem som i ett parti anses vara bäst lämpad att tillträda partiledarposten eller nomineras till höga uppdrag avgörs inte sällan av helt andra faktorer än att kandidaten uppvisar eftertraktade egenskaper hos partiet. Kapitlets inledande huvudperson Boris Johnson lyckades exempelvis bli vald till Tory-ledare trots att vittnesmålen internt i partiet om hans oduglighet för uppdraget var många. Ett annat, än mer aktuellt exempel är USA:s president Donald Trump, som tre val i rad lyckats säkra den republikanska nomineringen till president trots att ledande figurer i partiet inte dolt sin avsky för hans persona (Tackett, 2024). I både Storbritannien och USA är partimedlemmarnas inflytande över vem som väljs till partiets främste företrädare långt starkare än i Sverige. Det förefaller sannolikt att detta förfarande utgjort en viktig faktor för Trump och Johnsons möjlighet att nå den politiska toppen. Men om nu medborgarna har högre förväntningar på politiker än de folkvalda själva inbegriper det rimligen att medborgarna efterlyser en bredare palett av egenskaper hos sina politiska företrädare, även sådana som partierna själva aldrig skulle skatta som eftersträvarsvärda. Det kan heller inte uteslutas att medborgare och politiker har olika tankar kring definitionen av de egenskaper som efterfrågas. Att Donald Trump saknar filter i så gott som alla sammanhang även med en teleprompter framför sig kan av många tolkas som att han är helt och hållet ärlig, även om det mesta han säger kan verifieras vara falskt.

Resultaten i det här kapitlet visar att medborgarna har högre förväntningar på riksdagspolitikerna än de folkvalda själva. Huruvida dessa resultat är giltiga i andra politiska system är ett ämne för framtida forskning. Men fenomenen Trump och Johnson visar att vår lista på egenskaper på intet sätt är uttömmande för vad medborgarna kan tänkas önska sig av våra företrädare. Som ärlig och kunnig kommer man långt i såväl medborgare som politikers ögon. Vi kan samtidigt noter att

kvinnor ställer högre krav på rikspolitikernas egenskaper än vad män gör. Det ställer intressanta frågor om varför dessa skillnader finns. Det har lång tid konstaterats att kvinnliga och manliga politiker förknippas med olika egenskaper. I takt med att det kommit in fler kvinnor i politiken och på fler ledande positioner i samhället har stereotyperna ändrats. Till kvinnornas fördel. Kvinnliga politiker beskrivs i allt högre utsträckning som analytiska, intelligenta och rationella. För männen däremot har utvecklingen gått åt andra hållet. Människor förknippar manliga politiker som manipulativa, lata och lögnaktiga (Van Der Pas m.fl., 2023). Kvinnliga politiker bedöms helt enkelt vara av en annan och bättre kaliber. Utvecklingen kan i sig medföra att kvinnor känner av att det finns andra förväntningar på dem och har mer att leva upp till. Männen å andra sidan skulle i sådana fall i större utsträckning resignerat och nöjer sig med att vara ”killräckligt” bra för mer än så förväntar sig heller inte omgivningen av dem.

Referenser

- Aichholzer, J., & Willmann, J. (2020). Desired personality traits in politicians: Similar to me but more of a leader. *Journal of research in personality*, 88, 103990.
- Barisione, M. (2009). So, what difference do leaders make? Candidates' images and the "conditionality" of leader effects on voting. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 19(4), 473–500.
- Bergquist, J., Falk, E., & Weissenbilder, M. (2023). *Den nationella SOM-undersökningen 2022 – En metodrapport*. SOM-rapport nr 2023:4. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Cassel, F & Öhberg, P (2023). Vem e' de' du vill ha? Svenska folkets uppfattningar om viktiga egenskaper hos politiker. I Andersson, U., Öhberg, P., Carlander, A., Martinsson J. & Theorin, N. (red) *Ovisshetens tid*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Dal Bó, E., Finan, F., Folke, O., Persson, T., & Rickne, J. (2017). Who becomes a politician?. *The Quarterly Journal of Economics*, 132(4), 1877-1914.
- Esser, F., & Strömbäck, J. (2014) (red) *Mediatization of politics: Understanding the transformation of Western democracies*. Springer.
- Funk, C. L. (1997). Implications of political expertise in candidate trait evaluations. *Political Research Quarterly*, 50(3), 675–697.
- Garzia, D. (2011). The personalization of politics in Western democracies: Causes and consequences on leader–follower relationships. *The Leadership Quarterly*, 22(4), 697-709.
- Garzia, D., Ferreira da Silva, F., & De Angelis, A. (2022). Partisan dealignment and the personalisation of politics in West European parliamentary democracies, 1961–2018. *West European Politics*, 45(2), 311–334.

- The Guardian. "A question of character? Boris Johnson by those who know him". Publicerad 22 juni 2019. <https://www.theguardian.com/politics/2019/jun/22/boris-johnson-by-those-who-know-him>
- Hooven, C. (2021). *Testosterone: The Story of the Hormone that Dominates and Divides Us*. Hachette UK.
- Huffington Post. "Boris Johnson Admits Writing Second Telegraph Column Backing 'Remain'". Publicerad 23 juni 2016. https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/boris-johnson-column-back-remain_uk_576b9119e4b0b1f1704fea34
- Joly, J. K., Hofmans, J., & Loewen, P. (2018). Personality and party ideology among politicians. A closer look at political elites from Canada and Belgium. *Frontiers in psychology*, 9, 552.
- Kajonius, Petri J. & Anna M. Dåderman (2020). Vem är du? Den moderna forskningen om Big Five. Stockholm: Fri tanke.
- Lawless, J. L., & Fox, R. L. (2010). *It still takes a candidate: Why women don't run for office*. Cambridge University Press.
- Laustsen, L., & Bor, A. (2017). The relative weight of character traits in political candidate evaluations: Warmth is more important than competence, leadership and integrity. *Electoral Studies*, 49, 96–107.
- Liberalerna (2022). Rapport från Liberalernas valanalysgrupp om valet 2022. <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/valutvardering-2022.pdf>
- Manin, B. (1997). *The principles of representative government*. Cambridge University Press.
- Ohr, D., & Oscarsson, H. (2013). Leader traits, leader image, and vote choice. I Aerts, Kees, Blais, Andre & Hermann Schmitt (red) *Political Leaders and Democratic Elections*. Oxford University Press, New York, pp. 187–212.
- Oscarsson, H. E., Bäckstedt, F., Cederholm Lager A., Karlsson, R. & Solevid, M. (2024). Våljarna och valet 2022. Gothenburg: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet
- Seijts G., Gandz, J., Crossan, M. et al. (2015) Character Matters: Character Dimensions' Impact on Leader Performance and Outcomes. *Organizational Dynamics* 44 (1): 65–74.
- Shipman, T. (2016). *All out war: The full story of how Brexit sank Britain's political class*. HarperCollins UK.
- Sveriges Radio, 7 maj 2022. 'Grafik: Svensk väljaropinion april 2022'. Sammanställd av Kantar Sifo på uppdrag av Sveriges Radio Ekot. <https://sverigesradio.se/artikel/grafik-svensk-valjaropinion-april-2022>
- Tackett, M. (2024). *The Price of Power: How Mitch McConnell Mastered the Senate, Changed America and Lost His Party*. Simon & Schuster.
- Taylor, T. (2022). "Boris Johnson and the Political Tool of Personality." Young Fabians, 25 november 2022. https://www.youngfabians.org.uk/boris_johnson_and_the_political_tool_of_personality

- Valgarðsson, V. O., Clarke, N., Jennings, W., & Stoker, G. (2021). The good politician and political trust: An authenticity gap in British politics?. *Political Studies*, 69(4), 858-880.
- de Vries, R. E., & van Prooijen, J. W. (2019). Voters rating politicians' personality: Evaluative biases and assumed similarity on honesty-humility and openness to experience. *Personality and individual differences*, 144, 100-104.
- Walgrave, S., & Joly, J. K. (2018). Surveying individual political elites: a comparative three-country study. *Quality & Quantity*, 52(5), 2221-2237.
- Van Der Pas, D., Aaldering, L., & Bos, A. L. (2024). Looks like a leader: Measuring evolution in gendered politician stereotypes. *Political Behavior*, 46(3), 1653-1675.
- YouGov (2019). Yougov Survey Results 21-22 July 2019.
https://d3nkl3psvxxpe9.cloudfront.net/documents/InternalResults_190722_Boris_w.pdf